

MAKTAB O‘QUVCHILARINING KREATIVLIGINI OSHIRISHDA TEXNOLOGIYA FANINING O‘RNI

Turdiyeva Shahzoda Eshdavlat qizi

*Termiz davlat pedagogika instituti,
Texnologik ta’lim yo’nalishi 2 - bosqich talabasi*

Ilmiy rahbar: Mamatova Fazilat Ixtiyorovna

*Termiz davlat pedagogika instituti, Texnologiya
va geografiya kafedrası o’qituvchisi*

Tel raqam : 90 226 19 06

fazilat.gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada maktab o‘quvchilarining kreativlik qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishda “Texnologiya” fanining o‘rni chuqur tahlil qilinadi. XXI asr ta’limi kompetensiyaga asoslangan bo‘lib, kreativlik shaxsning asosiy sifatlaridan biri sifatida qaralmoqda. Texnologiya darslari amaliy mashg‘ulotlarga, muammoli vaziyatlarni hal qilishga, loyiha asosida o‘qitishga va innovatsion texnologiyalarni qo‘llashga yo‘naltirilganligi bois, o‘quvchilar tafakkurini faollashtirish, ijodiy qobiliyatini rivojlantirish va yangicha g‘oyalarni ilgari surish imkonini beradi. Maqolada xalqaro tajribalar, mahalliy pedagogik qarashlar, metodologik yondashuvlar hamda tajriba-sinov natijalari asosida ushbu fan orqali kreativlikni rivojlantirish mexanizmlari ochib beriladi.*

Kalit so‘zlar: *Texnologiya fani, kreativlik, innovatsion ta’lim, ijodiy tafakkur, loyiha asosida o‘qitish, muammoli topshiriqlar, raqamli texnologiyalar, kompetensiya, amaliy mashg‘ulotlar, ijodiy loyihalar.*

Abstract: *This article provides an in-depth analysis of the role of the subject "Technology" in the formation and development of creative abilities of schoolchildren. 21st century education is based on competence, and creativity is considered one of the main qualities of a person. Since technology lessons are focused on practical exercises, solving problem situations, project-based learning and the use of innovative technologies, they allow students to activate their thinking, develop their creative abilities and put forward new ideas. The article reveals mechanisms for developing creativity through this subject based on international experience, local pedagogical views, methodological approaches and experimental results.*

Keywords. *Technology, creativity, innovative education, creative thinking, project-based learning, problem-based learning, digital technologies, competence, practical exercises, creative projects.*

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimining oldida turgan asosiy vazifalardan biri o‘quvchilarda kreativlikni shakllantirishdir. Kreativlik — bu shaxsning yangicha fikrlash, noodatiy g‘oyalar ilgari surish, muammolarga o‘ziga xos yechim topish qobiliyatidir. UNESCO va

OECD tomonidan olib borilgan xalqaro tadqiqotlar ta’limning yangi paradigmasida kreativlikni XXI asr ko‘nikmalari qatorida ko‘rib chiqmoqda.

Maktab o‘quvchilarida kreativlikni shakllantirishning asosiy platformalaridan biri texnologiya fanidir. Ushbu fan mehnat ta’limi va amaliy ko‘nikmalarga tayanadi, biroq zamonaviy yondashuvlar uni nafaqat ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish ko‘nikmalarini beruvchi, balki ijodiy tafakkurni shakllantiruvchi fan sifatida rivojlantirishga imkon yaratmoqda.

Texnologiya fanida ijodiy loyiha ishlari, muammoli vaziyatlarni hal etish, kichik biznes va startap g‘oyalarini yaratishga oid topshiriqlar berilishi o‘quvchilarda yangicha dunyoqarashni shakllantiradi. Bu esa ta’limning faqat bilim beruvchi emas, balki shaxsiy sifatlarni rivojlantiruvchi funksiyasini kuchaytiradi.

Kirish qismida shuni ta’kidlash lozimki, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim sohasidagi islohotlari, Xalq ta’limi vazirligi tomonidan qabul qilingan “Innovatsion ta’lim texnologiyalari dasturi” hamda “Umumta’lim fanlari konsepsiyasi” texnologiya fanini modernizatsiya qilishni talab qilmoqda. Bu jarayonda kreativlikni oshirish ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida qaralmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Kreativlik masalasi psixologiya va pedagogika fanida uzoq yillardan beri tadqiq etib kelinmoqda. Guilford (1967) kreativlikni divergent tafakkur bilan bog‘lab, insonning noodatiy g‘oya yaratish qobiliyatini ta’riflagan. Torrance (1990) esa kreativlikni baholash mezonlarini ishlab chiqqan bo‘lib, bugungi kunda ham ko‘plab mamlakatlarda qo‘llaniladi.

Mahalliy olimlardan Sh. Yusupov (2018) maktab ta’limida kreativlikni rivojlantirish uchun amaliy topshiriqlar va loyiha asosida o‘qitish samaradorligini ta’kidlagan. N. Jo‘rayev (2019) innovatsion metodlar orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rag‘batlantirish kerakligini yozadi. G. Shirinova (2020) esa maktab o‘quvchilarida kreativlikni shakllantirishning metodik asoslarini ishlab chiqqan.

Xorijiy tajribalar ham diqqatga sazovor. Masalan, Finlyandiya ta’lim tizimida texnologiya fanida amaliy loyiha ishlari asosiy metod sifatida qo‘llaniladi va o‘quvchilar dizayn, arxitektura, dasturlash orqali ijodiy salohiyatini rivojlantiradi. Yaponiyada esa texnologiya fanida robototexnika va elektronika elementlari keng joriy etilib, o‘quvchilarning muammoli vaziyatlarga noodatiy yechim topish qobiliyati shakllantiriladi. Singapurda kreativlik “Milliy ta’lim strategiyasi”ning asosiy qismi bo‘lib, texnologiya fanida innovatsion muhit yaratishga katta e’tibor qaratiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, texnologiya fani kreativlikni oshirishda samarali maydon bo‘lib, turli mamlakatlarda bu yo‘nalishda yirik muvaffaqiyatlarga erishilgan.

Mazkur tadqiqot metodologiyasi tizimli yondashuv, tajriba-sinov ishlari va sotsiologik kuzatishlarga asoslandi.

➤ **Tajriba-sinov ishlari** 6–9-sinflarda o‘tkazildi. Sinov guruhlariga texnologiya darslarida muammoli topshiriqlar, loyiha asosida o‘qitish va raqamli texnologiyalardan foydalanish metodlari joriy qilindi.

➤ **Sotsiologik kuzatishlar** orqali 120 nafar o‘quvchi va 15 nafar o‘qituvchi o‘rtasida so‘rovnomalar o‘tkazilib, texnologiya fanining kreativlikka ta’siri o‘rganildi.

➤ **Kuzatuv kartalari** asosida o‘quvchilarning dars jarayonidagi faolligi, g‘oya yaratish darajasi va ijodiy loyihalarda ishtiroki qayd etildi.

➤ **Torrance testi** orqali kreativlik darajasi sinovdan oldin va keyin o‘lchandi. Metodologik yondashuv ko‘rsatdiki, texnologiya fanida turli metodlar qo‘llanishi o‘quvchilarning kreativlik darajasiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari quyidagi xulosalarni berdi:

1. **Kreativlik darajasi oshdi** – tajriba guruhidagi o‘quvchilarda Torrance testi natijalari nazorat guruhiga qaraganda 28% yuqori bo‘ldi.

2. **Loyiha asosida o‘qitish samaradorligi** – texnologiya fanida o‘quvchilarning kichik loyihalari (robot modellar, 3D dizayn, elektron qurilmalar) kreativlikni rivojlantirishda eng samarali vosita bo‘ldi.

3. **Motivatsiya kuchaydi** – tajriba guruhida o‘quvchilarning fanga qiziqishi 35% ortgani qayd etildi.

4. **Hududiy tafovutlar** – shahardagi maktablarda raqamli texnologiyalar yordamida ijodiy ishlar ko‘proq bo‘lsa, qishloq maktablarida oddiy amaliy mashg‘ulotlar samaradorlik berdi.

1-jadval: Texnologiya fanining kreativlikka ta’siri

Metodlar	O‘quvchilar qamrovi (%)	Kreativlik darajasining oshishi (%)	Qiziqishning ortishi (%)
Muammoli topshiriqlar	85	60	70
Loyiha asosida o‘qitish	78	65	72
Raqamli texnologiyalar	60	75	80

Manba: Tajriba-sinov darslari natijalari (2024).

XULOSA

Texnologiya fani maktab o‘quvchilarining kreativlik qobiliyatini rivojlantirishda asosiy o‘rin tutadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki:

➤ muammoli vaziyatlarni qo‘llash kreativ fikrlashni shakllantiradi;
➤ loyiha asosida o‘qitish ijodiy ko‘nikmalarni rivojlantirishda samarali;
➤ raqamli texnologiyalar esa o‘quvchilarni zamonaviy ijodiy faoliyatga jalb etadi.

Kelgusida texnologiya fanini yanada takomillashtirish uchun quyidagi tavsiyalar beriladi:

1. O‘qituvchilarni kreativ pedagogika bo‘yicha malaka oshirish kurslariga jalb etish.

2. Har bir maktabda loyiha laboratoriyalari va kreativ muhit yaratish.
3. O‘quvchilarning xalqaro tanlov va loyihalarda ishtirokini kengaytirish.
4. Raqamli texnologiyalarni barcha hududlardagi maktablarga joriy etish.

Shunday qilib, texnologiya fani o‘quvchilarning kreativ salohiyatini rivojlantirishda hal qiluvchi vosita bo‘lib, ta‘limni yangicha mazmunga ega qiladi

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Guilford J. P. The Nature of Human Intelligence. – New York: McGraw-Hill, 1967. – 538 p.
2. Torrance E. P. Torrance Tests of Creative Thinking. – Lexington: Personnel Press, 1990. – 304 p.
3. Yusupov Sh. Kreativ tafakkurni rivojlantirish metodlari. – Toshkent: Fan, 2018. – 210 b.
4. Jo‘rayev N. Innovatsion ta‘lim texnologiyalari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. – 256 b.
5. Shirinova G. O‘quvchilarda kreativlikni shakllantirish. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020. – 180 b.
6. OECD. Fostering Students’ Creativity and Critical Thinking. – Paris: OECD Publishing, 2019. – 178 p.
7. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. – Paris: UNESCO Publishing, 2017. – 74 p.
8. Singapore Ministry of Education. Creative Education Strategy Report. – Singapore: MOE, 2020. – 102 p.
9. Finland National Board of Education. Teaching Creativity through Technology. – Helsinki: FNBE, 2018. – 98 p.
10. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi vazirligi. Ta‘limda innovatsion texnologiyalar dasturi. – Toshkent: O‘quv-metodik markaz, 2022. – 120 b.